

Πεντελικό Τοπίο, φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον σε αλληλοεξάρτηση.

Ημερίδα «Οικολόγων Πράσινων» : [«Η πολιτισμική διάσταση του Τοπίου»](#) .
Τεχνόπολις Δήμου Αθηναίων, Γκάζι, 3 Μαΐου 2011.

Εισήγηση, Γιάννη Κλ. Ζερβού : Η στρατηγική της «ενσωματωμένης διατήρησης¹»,
στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου².

Το 1972 δημοσιεύτηκε ένα βιβλίο, που έκανε αίσθηση σε παγκόσμιο επίπεδο και ανάγκασε τη διεθνή κοινότητα να θέσει τα θέματα προστασίας σε άμεση σχέση με τα θέματα της ανάπτυξης. Το βιβλίο με τίτλο **«The limits to growth»³**, ήταν αποτέλεσμα ενός ερευνητικού προγράμματος του Μ.Ι.Τ., που προώθησε το **«Club της Ρώμης»**, μία ομάδα επιχειρηματιών, διανοουμένων και επιστημόνων. Το πρόγραμμα βασίστηκε στην προσομοίωση ενός μαθηματικού μοντέλου, που στην τρίτη του εφαρμογή, την λεγόμενη **«World 3»**, πρόβλεπε ότι η βιομηχανική και η δημογραφική ανάπτυξη της ανθρωπότητας θα ξεπερνούσε σε λίγες μόλις δεκαετίες την φέρουσα ικανότητα του παγκόσμιου περιβάλλοντος.

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι, στην Στοκχόλμη, τον Ιούνιο του 1972 πραγματοποιήθηκε η **«Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Ανθρώπινο Περιβάλλον»⁴** και τον Νοέμβριο του ίδιου έτους, στην γενική συνέλευση της UNESCO στο Παρίσι, υπογράφηκε η **«Σύμβαση για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτισμικής και Φυσικής κληρονομιάς»⁵**.

Από τότε η 5^η Ιουνίου καθιερώθηκε παγκοσμίως σαν ημέρα για το περιβάλλον.

Από τότε, διατυπώθηκε ρητά η αναγκαιότητα της διεθνούς συνεργασίας, μεταξύ ανεπτυγμένων και μη ανεπτυγμένων κρατών μελών του ΟΗΕ, με κύριο σκοπό να καταστήσουν την παγκόσμια οικονομική και

¹ Integrated Conservation – Conservation Intégrée – Conservazione Integrata.

² [N.3827/2010, Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου.](#)

³ «Τα όρια της μεγέθυνσης-ανάπτυξης» - DONELLA MEADOWS, JORGEN RANDERS, DENNIS MEADOWS, WILLIAM W.BEHRENS, *The limits to growth*, 1972.

⁴ *Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment-Stockholm 1972.*

⁵ N.1126/81.

κοινωνική ανάπτυξη ισόρροπη και συμβατή με την προστασία και τη βελτίωση του Ανθρώπινου Περιβάλλοντος, που αποτελείται από το φυσικό(natural) και το ανθρωπογενές(man-made) σε αλληλεξάρτηση.

Από τότε, τα κράτη μέλη του ΟΗΕ συμφώνησαν ότι **«πρέπει να υιοθετηθεί στον αναπτυξιακό σχεδιασμό μία προσέγγιση ενσωμάτωσης και συντονισμού»**⁶ όλων των επί μέρους τομέων, για μία πιο ορθολογική διαχείριση των πόρων του πλανήτη, με στόχο τη μεγιστοποίηση του κοινωνικού, οικονομικού και περιβαλλοντικού οφέλους, **«για τις παρούσες και τις μελλοντικές γενιές»**⁷.

Από τότε διατυπώθηκαν οι βασικές συνιστώσες της έννοιας της Αειφορίας, πολύ πριν την δημοφιλή διατύπωση της **«επιτροπής Brundtland»**, το 1987⁸.

Δηλαδή, από το 1972 ξεκίνησε η προσπάθεια εφαρμογής της στρατηγικής για την **«αιφόρο ανάπτυξη»**⁹. Σε αυτή τη στρατηγική **«ενσωματώνεται»**, με πρωτεύοντα ρόλο, η **«διατήρηση της ακίνητης πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς»**, μέσω του χωροταξικού και του πολεοδομικού σχεδιασμού. Η υπογραφή της σύμβασης για τη διατήρηση της **«παγκόσμιας αξίας»** πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, στο Παρίσι το 1972, αποτελεί το πρώτο δεσμευτικό βήμα σε παγκόσμιο επίπεδο στον τομέα του πολιτισμού και στο πλαίσιο αυτής της στρατηγικής.

Επικαλούμενοι το άρθρο 28 του Συντάγματος, θα προσπαθήσουμε ν' αποδείξουμε ότι το ανθρωπογενές σκέλος της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου επιβάλλει την υιοθέτηση της στρατηγικής της **«ενσωματωμένης διατήρησης»**¹⁰, μια και η εν λόγω σύμβαση βασίζεται ρητά σε άλλες τρεις συμβάσεις, που η χώρα μας έχει επίσης κυρώσει και οι οποίες με τη σειρά τους είναι δομημένες στην λογική της συγκεκριμένης στρατηγικής.

Σύμφωνα με τις 4 συνολικά συμβάσεις και τα επιστημονικά κείμενα αρχών που τις στηρίζουν, το σύνολο της ακίνητης πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, αρχιτεκτονικής και αρχαιολογικής, για να διατηρηθεί και ν' αξιοποιηθεί πρέπει να ενσωματωθεί στο σύγχρονο κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον, μέσω των χωροταξικών και πολεοδομικών εργαλείων. Αυτά τα εργαλεία είναι απαραίτητα για τον έλεγχο των **«δράσεων»**¹¹ και των **«αλληλοεπιδράσεων»**¹² μεταξύ των **«φυσικών και/ή ανθρωπίνων παραγόντων»**¹³ που έχουν σαν αποτέλεσμα τη διαμόρφωση του χαρακτήρα του Τοπίου, που τελικά γίνεται αντιληπτός από τον άνθρωπο. Χωρίς αυτά τα εργαλεία δεν είναι δυνατή η προστασία, η διαχείριση, πόσο μάλλον η αποκατάσταση και η δημιουργία Τοπίων. Δεν είναι εφικτή η διαχείριση της μεγάλης κλίμακας εάν δεν υπάρχουν εργαλεία ικανού ελέγχου σε όλες τις κλίμακες του σχεδιασμού.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης το έχει αντιληφθεί.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης, κηρύσσει το έτος 1975, **«Ευρωπαϊκό Έτος για την Αρχιτεκτονική»**.

Αμέσως μετά, αποφασίζει την σύνταξη του **«Ευρωπαϊκού Χάρτη για την Αρχιτεκτονική Κληρονομιά»**¹⁴, τον οποίο παρουσιάζει το 1975 στο Amsterdam όπου έγινε το τελικό συνέδριο, το οποίο κατέληξε με την γνωστή **«Διακήρυξη»**¹⁵.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης σε αυτό τον Ευρωπαϊκό Χάρτη και στη Διακήρυξη του Amsterdam, δηλώνει ότι προωθεί με αποφασιστικότητα μία κοινή Ευρωπαϊκή πολιτική για την Αρχιτεκτονική Κληρονομιά, η οποία βασίζεται ρητά στις αρχές της **«Ενσωματωμένης Διατήρησης»**, δηλαδή της ενσωμάτωσης της κληρονομιάς στην κοινωνική ζωή και στα αναπτυξιακά σχήματα μέσω του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού.

⁶ Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment-Stockholm 1972.Principle 13.

⁷ Ο.π.,παρ. 6, Principle 1,2.

⁸ "Sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs". Τίτλος εισήγησης, *Our common future*. Πρόεδρος της WCED, επιτροπής του ΟΗΕ για το περιβάλλον και την ανάπτυξη, ήταν η τότε πρωθυπουργός της Νορβηγίας, Gro Harlem Brundtland.

⁹ Sustainable Development - Développement Durable – Sviluppo Sostenibile.

¹⁰ **Γιάννης Κλ. Ζερβός – «Διευκρινίσεις γύρω από την "ενσωματωμένη διατήρηση", της ακίνητης πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, στο πλαίσιο της αιφόρου ανάπτυξης»**. Εισήγηση στην προσυνοδριακή ημερίδα του 11^{ου} πανελληνίου αρχιτεκτονικού συνεδρίου. Πνευματικό κέντρο του Δήμου Αθηναίων, 12 Μαρτίου 2010.

¹¹ [N.3827/2010, Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου.](#)

¹² N.3827/2010.

¹³ N.3827/2010.

¹⁴ 1975 - [European Charter of the Architectural Heritage](#)

¹⁵ *The Declaration of Amsterdam*, CONGRESS ON THE EUROPEAN ARCHITECTURAL HERITAGE, October 1975.

Η Διακήρυξη του Amsterdam δεν ακυρώνει το πνεύμα του Χάρτη των Αθηνών ούτε εκείνο του Χάρτη της Βενετίας. Αντίθετα, διευρύνει το πεδίο της αρχιτεκτονικής διατήρησης **«σε βασικό στόχο του σχεδιασμού των πόλεων και της υπαίθρου»¹⁶**

Η Διακήρυξη του Amsterdam βασίζεται στην επικράτηση δύο νέων αρχών.

Στην αρχή της **σφαιρικής προστασίας**¹⁷ και στην αρχή της **ενσωμάτωσης της διατήρησης στο χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό**.¹⁸

Η αρχή της σφαιρικής (global) και όχι συνολικής (total) προστασίας της ακίνητης κληρονομιάς, βασίζεται στην κριτική αναγνώριση, ιεράρχηση και επιλογή των αξιών, αισθητικών και ιστορικών, διότι δεν είναι δυνατή η ολική, γενικευμένη, αδιάκριτη διατήρηση των πάντων, εφ' όσον εξ' ορισμού, οι διαθέσιμοι οικονομικοί πόροι είναι πάντα πεπερασμένοι.

Η αρχή της **«ενσωματωμένης διατήρησης»**(*integrated conservation*), όπως είπαμε, βασίζεται στην έννοια της ενσωμάτωσης της διατήρησης στ' αναπτυξιακά σχήματα, μέσω του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού. Δηλαδή το σύνολο της ακίνητης πολιτιστικής κληρονομιάς, αρχιτεκτονικής και αρχαιολογικής, για να μπορέσει να διατηρηθεί και ν' αξιοποιηθεί, πρέπει να ενσωματωθεί στο πλαίσιο της κοινωνικής και οικονομικής ζωής.

«Η αξιολόγηση για τη διατήρηση των κτιρίων δεν πρέπει να γίνεται μόνο με βάση την πολιτιστική αξία τους αλλά και την αξία χρήσης τους. Τα κοινωνικά προβλήματα της ενσωματωμένης διατήρησης¹⁹, μπορούν να τεθούν σωστά μόνο με την ταυτόχρονη αναφορά και στις δύο αυτές κλίμακες αξιών²⁰».

Εδώ βρίσκεται η ουσία της εξέλιξης της έννοιας του «Μνημείου», σ' εκείνη του «Πολιτιστικού Αγαθού²¹». Η πολιτιστική αξία, συνάρτηση παραμέτρων μετρήσιμων (*tangible*) και μη μετρήσιμων (*intangible*), δεν πρέπει μόνο να καταναλώνει οικονομικούς πόρους για να διατηρηθεί, αλλά μέσω της κατάλληλης χρήσης, να παράγει πόρους προς όφελος της κοινωνίας.

Εδώ η έννοια της διατήρησης αυτής καθ' εαυτής αλλάζει.

Η αποκατάσταση δεν είναι πλέον μία πράξη συντήρησης, αλλά μία πράξη μετασχηματισμού, μία παραγωγική διαδικασία²².

Η αποκατάσταση, σαν διαδικασία μετασχηματισμού και ένταξης του πολιτιστικού αγαθού, μέσω της κατάλληλης χρήσης, σ' ένα σύγχρονο κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον, πρέπει να είναι σε θέση να παράγει κοινωνική και οικονομική υπεραξία.

«Η στρατηγική της ενσωματωμένης διατήρησης είναι η συνδυασμένη δράση των τεχνικών της αποκατάστασης και της αναζήτησης της κατάλληλης χρήσης»²³.

Με αυτό τον τρόπο το μνημείο μετασχηματίζεται σε πολιτιστικό αγαθό. Ένας μη ανανεώσιμος πόρος, που λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του είναι αναντικατάστατος, με την εξεύρεση της κατάλληλης, δηλαδή σύγχρονης και χωρίς κατανάλωση χρήσης του, είναι σε θέση να προσφέρει πολιτιστικό, αλλά συγχρόνως και οικονομικό όφελος.

Το 1931 σύμφωνα με τις αρχές του Χάρτη των Αθηνών²⁴ η προστασία ήτανε **«Παθητική»²⁵**, δηλαδή, για το κοινωνικό όφελος, το δημόσιο, υποχρέωνε τον ιδιοκτήτη να επωμίζεται το κόστος της διατήρησης του πολιτιστικού αγαθού.

¹⁶ op. cit.

¹⁷ **Roberto Di Stefano – Il recupero dei valori**, σ. 27.-Edizioni Scientifiche Italiane, 1979.

¹⁸ op.cit., σ. 27.

¹⁹ Integrated Conservation – Conservation Intégrée – Conservazione Integrata.

²⁰ [1975 - The Declaration of Amsterdam](#), CONGRESS ON THE EUROPEAN ARCHITECTURAL HERITAGE, 21-25 October 1975,σελ.4/8.

²¹ [Η εξέλιξη της αντίληψης της «Διατήρησης», από το Χάρτη των Αθηνών του 1931, στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου του 2000](#). Εισήγηση Γιάννη Κλ. Ζερβού στο 11ο Πανελλήνιο συνέδριο αρχιτεκτόνων, Ζάππειο μέγαρο 17-20 Μαρτίου.

²² **Roberto Di Stefano**, op. cit., σ. 40.

²³ Op.cit., σελ. 42.

²⁴ [1931 – The Athens Charter](#)

²⁵ **Roberto Di Stefano**, op. cit., σ. 35.

Από το 1964 σύμφωνα με τις αρχές του Χάρτη της Βενετίας²⁶ η προστασία εξελίχθηκε σε «Ενεργητική»²⁷.

Δηλαδή η προστασία ασκείται από τον ιδιώτη στην περιουσία του, αλλά με την οικονομική βοήθεια του κράτους, με τη μορφή κινήτρων.

Η διατήρηση, δεν αρκεί να είναι «παθητική»²⁸, αλλά ούτε απλά «ενεργητική»²⁹, πρέπει να ενσωματώνεται σαν παραγωγική διαδικασία στον πολυτομεακό αναπτυξιακό σχεδιασμό και ν' αποτελεί μία από τις κύριες συνιστώσες του. Δεν αρκεί το κράτος να αναγκάζει τούς ιδιώτες να διατηρούν μνημεία με έξοδα και θυσίες προσωπικές ούτε αρκεί να τους προσφέρει κίνητρα.

Η διατήρηση αποκτά το πραγματικό της νόημα μόνον εάν ενσωματώνεται στο πλαίσιο μίας κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής για το δομημένο περιβάλλον, που ν' αφορά στην αποκατάσταση όχι μόνο των ιστορικών κέντρων, αλλά και στην δημιουργία καινούργιων περιοχών, καθώς και στην εξυγίανση περιοχών που δεν έχουν καμμία ιστορική ή καλλιτεχνική αξία.

Επομένως, σύμφωνα με τις αρχές της Διακήρυξης του Amsterdam η «ενσωματωμένη διατήρηση»³⁰, ασκείται σφαιρικά, στο σύνολο της δημόσιας και της ιδιωτικής περιουσίας, από τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, που μεταξύ τους είναι σε πλήρη συντονισμό. Ο συντονισμός αυτός επιτυγχάνεται μέσω του σχεδιασμού.

Ο «αιφόρος αναπτυξιακός σχεδιασμός»³¹, χωροταξικός και πολεοδομικός, πρέπει να είναι ολοκληρωμένος, δηλαδή να είναι σε θέση να ενσωματώνει όλες της τομεακές πολιτικές, μεταξύ των οποίων πρωτεύοντα ρόλο έχει η πολιτική διατήρησης και αξιοποίησης της ακίνητης πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς. Για την Ελλάδα η κληρονομιά αυτή αποτελεί ασύγκριτο πλεονέκτημα.

Η εννοιολογική διαδρομή, από το μεμονωμένο μνημείο, τη σημειακή προστασία και την παθητική διατήρηση του Χάρτη των Αθηνών του 1931, μέσω του Χάρτη της Βενετίας το 1964 και της Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Ανθρώπινο Περιβάλλον του 1972, κατέληξε, στην Διακήρυξη του Amsterdam το 1975 για την οποία «η ανεπανάληπτη αρχιτεκτονική της Ευρώπης, κοινή κληρονομιά όλων των λαών της»³² και «αναπόσπαστο μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς όλου του κόσμου»³³, αντιμετωπίζεται σαν ενιαίο σύνολο ακίνητων πολιτιστικών αγαθών, μέρος του ανθρωπογενούς αλλά και του φυσικού περιβάλλοντος, που πρέπει να προστατευθεί σφαιρικά, να διατηρηθεί σαν μη ανανεώσιμος πόρος και ν' αξιοποιηθεί μέσω της ενσωμάτωσής της στον αιφόρο αναπτυξιακό, χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό με σκοπό την παραγωγή κοινωνικής και οικονομικής υπεραξίας.

Στην ίδια εννοιολογική βάση το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών,(ICOMOS), συμπληρώνει το Χάρτη της Βενετίας του 1964, με τον «Διεθνή Χάρτη των ιστορικών πόλεων και αστικών περιοχών»³⁴, το 1987 στη Washington.

Πράγματι κι εδώ δηλώνεται, όπως και στη Διακήρυξη του Amsterdam, ότι:

- «Η διατήρηση των ιστορικών πόλεων και άλλων ιστορικών αστικών περιοχών, για να είναι όσο περισσότερο δυνατόν αποτελεσματική, οφείλει ν' αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα συνεκτικών πολιτικών οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και του πολεοδομικού και περιφερειακού σχεδιασμού όλων των επιπέδων»³⁵.

²⁶ [1964 – The Venice Charter](#)

²⁷ ROBERTO DI STEFANO, op. cit, σ. 35, 36.

²⁸ Γιάννης Κλ. Ζερβός – «Διευκρινίσεις γύρω από την “ενσωματωμένη διατήρηση”, της ακίνητης πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, στο πλαίσιο της αιφόρου ανάπτυξης». Εισήγηση στην προσημεριακή ημερίδα του 11^{ου} πανελληνίου αρχιτεκτονικού συνεδρίου. Πνευματικό κέντρο του Δήμου Αθηναίων, 12 Μαρτίου 2010.

²⁹ Γιάννης Κλ. Ζερβός – op. cit.

³⁰ Γιάννης Κλ. Ζερβός – op. cit.

³¹ Sustainable Development - Développement Durable – Sviluppo Sostenibile.

³² **The Declaration of Amsterdam.** CONGRESS ON THE EUROPEAN ARCHITECTURAL HERITAGE 21 - 25 October 1975.

³³ op. cit.

³⁴ [Charter For The Of Historic Towns And Urban Areas, \(Washington Charter - 1987\).](#)

³⁵ Op.cit., Principles And Objectives - 1. *In order to be most effective, the conservation of historic towns and other historic urban areas should be an integral part of coherent policies of economic and social development and of urban and regional planning at every level.*

Για τη διαφύλαξη των ιστορικών πόλεων και των ιστορικών αστικών περιοχών συντάσσεται :

- **«Σχέδιο διατήρησης»³⁶**, που προσδιορίζει τα μέτρα και τα
- **«...απαραίτητα στάδια για την προστασία, συντήρηση και αποκατάσταση τέτοιου είδους πόλεων και περιοχών, όπως και για την ανάπτυξη και την αρμονική προσαρμογή τους στη σύγχρονη ζωή³⁷»**.

Το πρώτο σχέδιο προστασίας-διατήρησης συντάχθηκε το 1988 για το ιστορικό κέντρο της Νεαπόλεως της Ιταλίας³⁸. Με συγκεκριμένες αναλύσεις σκοπιμότητας και επιπτώσεων³⁹, κοινωνικο-οικονομικών και πολιτισμικών, το Σχέδιο Διατήρησης προσδιορίζει τον αριθμό των κατοίκων, των δραστηριοτήτων και των υποδομών που μπορεί να δεχθεί μία συγκεκριμένη ιστορική περιοχή ή ιστορική πόλη, με την ίδια λογική του άρθρου 5 του Χάρτη της Βενετίας, όπου η κατάλληλη χρήση πρέπει να είναι συμβατή με το κτίριο και όχι το κτίριο να προσαρμόζεται βίαια σε συγκεκριμένη νέα χρήση.

Οι αναλύσεις επιπτώσεων προσεγγίζουν τα ζητήματα της κτιριακής και πολεοδομικής αποκατάστασης αξιολογώντας πρώτα το βαθμό προστασίας κάθε κτιριακής ή πολεοδομικής οντότητας. Κατόπιν, οι αναλύσεις επιπτώσεων, προσεγγίζουν και υπολογίζουν το **«κοινωνικό κόστος ευκαιρίας»**, (social opportunity cost)⁴⁰, που λαμβάνει υπ' όψη δείκτες κοινωνικού κόστους / ωφέλους. Το ιδιωτικό, επιχειρηματικό κόστος ευκαιρίας βασίζεται συνήθως σε μία καθαρά κερδοσκοπική λογική.

Η επιστήμη της αποκατάστασης, κτιριακών, πολεοδομικών ή τοπιακών μνημείων, προτάσσει την εκπλήρωση κυρίως των πνευματικών αναγκών, για ένα ποιοτικά ψηλότερο επίπεδο διαβίωσης του ανθρώπου⁴¹. Η πολεοδομική επιστήμη προτάσσει την εκπλήρωση κυρίως των υλικών και αμιγώς λειτουργικών αναγκών. Τα δύο αυτά επιστημονικά πεδία είναι διακριτά αλλά πρέπει να συγκλίνουν. Οι πολεοδομικές μελέτες πρέπει να λαμβάνουν υπ' όψη τα σχέδια διατήρησης και αντιστρόφως.

Η διεθνής επιστημονική κοινότητα το έχει αντιληφθεί⁴².

Το πρώτο θεσμικό βήμα, σε παγκόσμιο επίπεδο, στην κατεύθυνση αυτής της στρατηγικής, όπως είπαμε νωρίτερα, είχε γίνει τον Νοέμβριο του 1972, στην γενική συνέλευση της UNESCO στο Παρίσι, όταν υπογράφηκε η **«Σύμβαση για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής κληρονομιάς»⁴³**.

Αυτή η **«παγκόσμιας αξίας»** κληρονομιά, όσον αφορά το ανθρωπογενές, πολιτιστικό σκέλος της, ορίστηκε, στο άρθρο 1, σε:

- **«μνημεία...»,**
- σε **«σύνολα οικοδομημάτων...»,**
- και σε **«τοπία»**, όπου με τον όρο τοπία εννοούνται **«έργα του ανθρώπου ή συνδυασμός έργων του ανθρώπου και της φύσης...»⁴⁴**.

στο άρθρο 2, όσον αφορά το αμιγώς φυσικό σκέλος ορίστηκε, σε:

- **«φυσικά μνημεία...»,**
- σε **«γεωλογικούς ή φυσιογραφικούς σχηματισμούς**
- και σε **«φυσικά τοπία...»⁴⁵**.

³⁶ Op.cit. Methods And Instruments – 5, 6.conservation plan

³⁷ Op.cit., Preamble And Definitions.

³⁸ **Roberto Di Stefano**, *La Carta delle città storiche e il piano di salvaguardia per Napoli*, RESTAURO 98-99-100/1988, Edizioni Scientifiche Italiane.

³⁹ Op.cit., σελ.140.

⁴⁰ Op. cit. σελ. 178.

⁴¹ Op. cit., σελ. 171. “Il progetto urbanistico.....Il progetto di restauro urbanistico....”

⁴² Capri-Napoli 1988 / Atti del colloquio internazionale / *Metodi di valutazione nella pianificazione urbana e territoriale, teoria e casi di studio* / Consiglio Nazionale delle Ricerche.

⁴³ **N. 1126/81**, Σύμβαση της UNESCO για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, Παρίσι 1972..

⁴⁴ N 1126/81, άρθρο 1.

⁴⁵ N 1126/81, άρθρο 2.

Σύμφωνα με το άρθρο 4:

Κάθε κράτος μέλος, που έχει κυρώσει τη σύμβαση του 1972, αναγνωρίζει ότι ανήκει εις αυτό κατά κύριο λόγο:

- *...«η υποχρέωσις όπως πραγματοποιηθεί ο προσδιορισμός, η προστασία, η συντήρησις, η αξιοποίησις, και η μεταβίβασις εις τας μελλούσας γενεάς της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομίας της αναφερομένης εις τα άρθρα 1 και 2 και κειμένης επί του εδάφους του.»*

Σύμφωνα με το άρθρο 5:

- *...«Τα Κράτη Μέλη της παρούσης συμβάσεως θα προσπαθήσουν εν τω μέτρω του δυνατού :*
 - *α) να υιοθετήσουν γενικήν πολιτικήν αποσκοπούσαν εις το να δώσουν εις την πολιτιστικήν και φυσικήν κληρονομίαν λειτουργικότητα πνα εις τα πλαίσια της κοινωνικής ζωής και να εντάξουν την προστασίαν αυτής της κληρονομίας εις τα σχέδια του γενικού προγραμματισμού...»*

Το 1976 ξεκίνησε η διαδικασία προετοιμασίας για τη θεσμοθέτηση αυτής της στρατηγικής σ' Ευρωπαϊκό επίπεδο. Η **«Απόφαση (76) 28»**⁴⁶ του Συμβουλίου της Ευρώπης, αφορά την προσαρμογή των νόμων και των κανονισμών στις απαιτήσεις της «ενσωματωμένης διατήρησης» της Αρχιτεκτονικής Κληρονομίας. Για την υλοποίηση αυτής της κοινής Ευρωπαϊκής πολιτικής, τα κράτη μέλη, με γνώμονα το δημόσιο συμφέρον, προτρέπονται να προωθήσουν αλλαγές στη νομοθεσία, την οικονομία, την διοίκηση και την εκπαίδευση.

Η περιβαλλοντική αντίληψη και η στρατηγική, που αντιμετωπίζει το ακίνητο ανθρωπογενές από κοινού με το φυσικό περιβάλλον σαν ενιαίο σύνολο, επιβεβαιώνεται θεσμικά εννέα χρόνια αργότερα.

Το 1985 η **σύμβαση της Γρανάδας**⁴⁷ στο πρώτο της άρθρο ορίζει την αρχιτεκτονική κληρονομιά της Ευρώπης σε:

- **«μνημεία»,**
- **«αρχιτεκτονικά σύνολα»**
- **«τόπους: σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης, εν μέρει κτισμένα».**

Με το άρθρο 10 της σύμβασης :

- *«...Κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να υιοθετήσει **πολιτικές ενσωματωμένης διατήρησης**, (integrated conservation policies), οι οποίες :*
- *1. Θα τοποθετούν την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομίας μεταξύ των ουσιαστικών στόχων του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού και θα εξασφαλίζουν ότι η επιταγή αυτή θα ληφθεί υπόψη στα διάφορα στάδια της εκπόνησης ρυθμιστικών σχεδίων και στις διαδικασίες έγκρισης εργασιών.*
- *2.*
- *3. Θα καθιστούν τη συντήρηση, την αναβίωση και την ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομίας, σημαντικότερο στοιχείο της πολιτιστικής ,περιβαλλοντικής και χωροταξικής πολιτικής...»*

Η σύμβαση της Γρανάδας εκφράζει πλήρως την Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πολιτική, στον τομέα της Αρχιτεκτονικής Κληρονομίας.

Στην αιτιολογική έκθεση⁴⁸ χαρακτηρίζεται σαν **«...κορύφωση και σταθμός αφετηρίας...».**

Κορύφωση, σαν «...νομική επικύρωση σε διεθνές επίπεδο της εικοσαετούς Ευρωπαϊκής συνεργασίας στα θέματα της Αρχιτεκτονικής κληρονομίας...».

⁴⁶ [Resolution \(76\) 28, COUNCIL OF EUROPE - COMITEE OF MINISTERS.](#)

⁴⁷ [Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe,Granada, 3.X.1985/](#)

⁴⁸ ETS – 121, Explanatory Report, *Convention of the Protection of the Architectural Heritage of Europe*, GRANADA 3/10/1985.

Σταθμός αφετηρίας, διότι «...αποτελεί ένα νέο πλαίσιο για την συνεργασία των κρατών μελών του Συμβουλίου...», ώστε «...**τα κράτη μέλη να προσαρμόσουν στα εθνικά συστήματα των νόμων και των κανονισμών στις απαιτήσεις της ενσωματωμένης διατήρησης**».

Με αυτή την «καινούργια» λογική της *Ενσωματωμένης Διατήρησης*, δηλαδή στο πνεύμα της Διακήρυξης του Amsterdam, το Συμβούλιο της Ευρώπης αισθάνεται την ανάγκη να επικαιροποιήσει, τη Σύμβαση του Λονδίνου για την Αρχαιολογική κληρονομιά⁴⁹, που το ίδιο το Συμβούλιο είχε θεσπίσει λίγα χρόνια νωρίτερα, το 1969.

Το 1992 στη Valletta της Μάλτας, ανοίγει σε υπογραφές η «**Σύμβαση για την Αρχαιολογική Κληρονομιά της Ευρώπης, (αναθεωρημένη)**»⁵⁰.

Σύμφωνα με το **άρθρο 1, παρ. 2** της αναθεωρημένης σύμβασης:

- «**θεωρούνται ως στοιχεία της αρχαιολογικής κληρονομιάς όλα τα κατάλοιπα και αντικείμενα καθώς και άλλα ίχνη ανθρώπινης υπάρξεως από το παρελθόν των οποίων συγχρόνως:**
- *i) η διαφύλαξη και η μελέτη επιτρέπει την ανάπλαση της ιστορίας του ανθρώπου και της σχέσεώς του με το φυσικό περιβάλλον,*
- *ii) οι κύριες πηγές πληροφορίας είναι οι ανασκαφές, οι ανακαλύψεις αλλά και κάθε άλλη μέθοδος έρευνας του ανθρώπινου γένους και του περιβάλλοντός του, και*
- *iii) η θέση εντοπίζεται σε οποιαδήποτε περιοχή εμπίπτει στη δικαιοδοσία των Συμβαλλομένων.»*

Η σύμβαση αφιερώνει το **άρθρο 5** στην «ενσωματωμένη διατήρηση της αρχαιολογικής κληρονομιάς», (*integrated conservation of the archaeological heritage*), και διευκρινίζει ότι:

- *Κάθε συμβαλλόμενος αναλαμβάνει την υποχρέωση:*
- *i) να επιδιώξει το συμβιβασμό και το συνδυασμό των αντίστοιχων αναγκών της αρχαιολογίας και του αναπτυξιακού σχεδιασμού...».*
- *ii) να εξασφαλίσει μία συστηματική συνεργασία μεταξύ αρχαιολόγων, πολεοδόμων και χωροτακτών...»*

Η σύμβαση της Γρανάδας και η σύμβαση της Βαλέττα-Μάλτας θεσμοθετούν την Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πολιτική για την Ακίνητη Κληρονομιά, δηλαδή την Αρχιτεκτονική και την Αρχαιολογική.

Οι δύο αυτές συμβάσεις βασίζονται ρητά στους ορισμούς και στην μεθοδολογία της σύμβασης του 1972 για την «*παγκοσμίου αξίας*» κληρονομιά.

Βασίζονται και στον Χάρτη της Βενετίας, του οποίου η «*νομική δεσμευτικότητα*» έχει επισημανθεί από το 1995, σαν ερμηνευτικό συμπληρωματικό κείμενο της συνθήκης της Γρανάδας⁵¹. Προέκταση και επικύρωση των αρχών του Χάρτη της Βενετίας είναι ο Χάρτης των Ιστορικών Πόλεων και Ιστορικών Αστικών Περιοχών, Washington (1987).

Οι δύο αυτές συμβάσεις, εκφράζουν τις αρχές της Διακήρυξης του Amsterdam, δηλαδή της ενσωμάτωσης της διατήρησης της ακίνητης πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης στον αναπτυξιακό σχεδιασμό, με σκοπό την παραγωγή κοινωνικής και οικονομικής υπεραξίας.

Η Ελλάδα κύρωσε πέρυσι τη σύμβαση για το τοπίο.

Η «*Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου*»⁵², το κείμενο της οποίας μπορεί σε πρώτη ανάγνωση να θεωρηθεί αόριστο, δηλώνεται στο Προοίμιό της ότι, βασίζεται ρητά :

⁴⁹ N.1127/81, *Convention – Européenne pour la Protection du Patrimoine Archéologique* 1969.

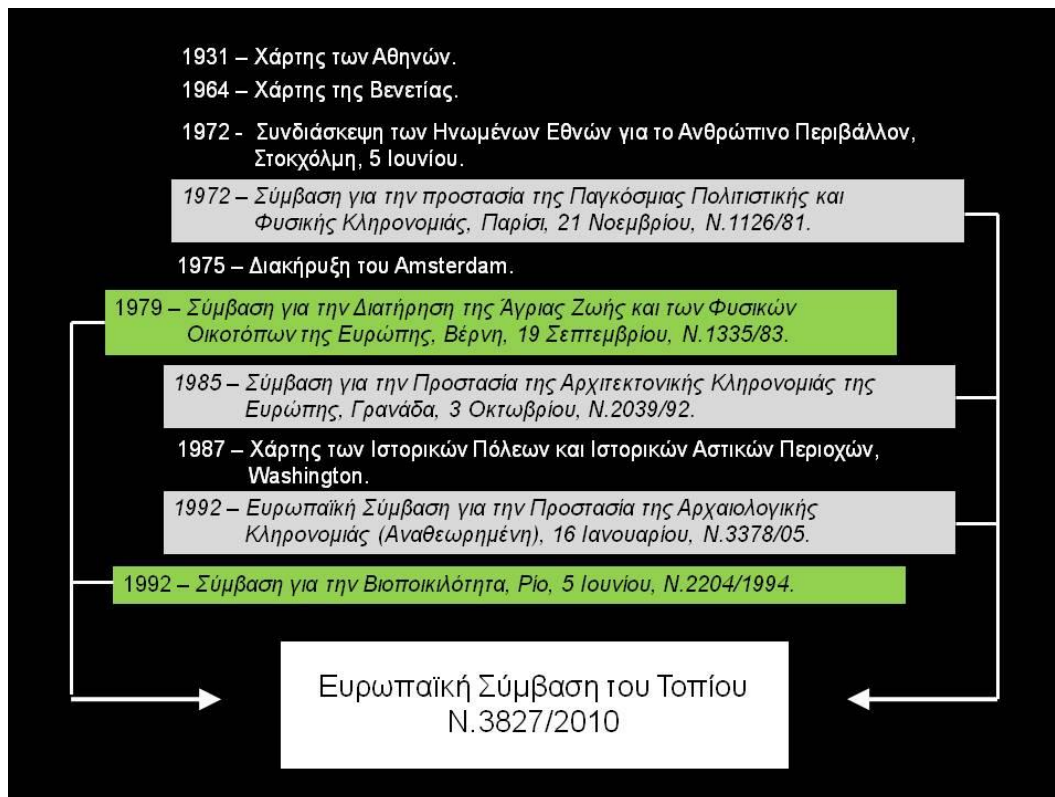
⁵⁰ [European Convention on the Protection of the Archeological Heritage \(Revised\), Valletta, Malta, 1992](#)

N. 3378/05 (ΦΕΚ 203/ΑΥ19.8.2005). «Κύρωσης της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς (αναθεωρημένη)».

⁵¹ ΒΑΣΙΛΗΣ Κ. ΔΩΡΟΒΙΝΗΣ, *Η νομική δεσμευτικότητα του Χάρτη της Βενετίας*, Αρχιτεκτονικά Θέματα 29 1995, σ. 35.

⁵² [N.3827/2010, Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου.](#)

- «... στα νομικά κείμενα πού υφίστανται σε διεθνές επίπεδο στον τομέα της προστασίας και της διαχείρισης της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, του περιφερειακού και χωροταξικού σχεδιασμού, της τοπικής αυτοδιοίκησης και διασυνοριακής συνεργασίας, Και ιδιαίτερα...» :

Γιά το φυσικό περιβάλλον, βασίζεται στη διεθνή σύμβαση της Βέρνης (1979), για την άγρια φύση και τους φυσικούς οικοτόπους⁵³. Βασίζεται επίσης στη σύμβαση του Ρίο (1992), για τη βιοποικιλότητα⁵⁴. Οι δύο αυτές συμβάσεις, εκτός των άλλων, συμβάλουν αποφασιστικά στον καθορισμό των χρήσεων γης.

Όσον αφορά το ανθρωπογενές περιβάλλον, έχουν ληφθεί υπ' όψη και οι τρεις συμβάσεις που διέπουν αποκλειστικά την Ακίνητη πολιτιστική και φυσική κληρονομιά, δηλαδή η σύμβαση της Γρανάδας(1985) για την Αρχιτεκτονική⁵⁵, η σύμβαση της Βαλλέττα - Μάλτας(1992) για την Αρχαιολογική⁵⁶ και η σύμβαση των Παρισίων(1972) για την παγκοσμίου αξίας κληρονομιά⁵⁷.

Εννοιολογικά, οι τρεις παραπάνω συμβάσεις, επομένως και το σκέλος του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου, είδαμε ότι βασίζονται στη στρατηγική της ενσωμάτωσης της διατήρησης στον αειφόρο αναπτυξιακό σχεδιασμό, μέσω των χωροταξικών και πολεοδομικών εργαλείων.

Επομένως η οποιαδήποτε «Πολιτική⁵⁸» αποσκοπούσα, για τους σκοπούς της σύμβασης, στην προστασία, στη διαχείριση ή στο σχεδιασμό «Τοπίων» δεν είναι δυνατό ν' αγνοήσει τα εργαλεία που διέπουν την προστασία, τη διαχείριση και τον σχεδιασμό της Ακίνητης πολιτιστικής και φυσικής

⁵³ [Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, Bern, 19.IX.1979](#)

⁵⁴ [Convention on Biological Diversity, Rio de Janeiro, 5 June 1992](#)

⁵⁵ [N. 2039/92](#), Σύμβαση της Γρανάδας (1985).

⁵⁶ [N. 3378/05](#), Σύμβαση της Βαλλέττα, Μάλτα, (1992).

⁵⁷ [N. 1126/81](#), Σύμβαση της UNESCO για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, Παρίσι 1972,.

⁵⁸ [N.3827/2010, Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου](#). Άρθρο 1-Ορισμοί.

κληρονομιάς από την κλίμακα του μεμονωμένου «Μνημείου» και του «Συνόλου», μέχρι την κλίμακα του «Τόπου» και του «Τοπίου».

Το ζήτημα για τη χώρα μας είναι ότι αυτού του είδους τα εργαλεία δεν λειτουργούν όπως θα έπρεπε.⁵⁹

Δεκατέσσερα χρόνια μετά τον Οικιστικό Νόμο 2508/97, ο σχεδιασμός σε επίπεδο ΟΤΑ μέσω των μελετών ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ για την πολεοδομική οργάνωση του χώρου, είναι σοβαρά προβληματικός.

Μέχρι το τέλος του 2009 είχαν προκηρυχθεί μελέτες για 376 από τους 910 ΟΤΑ της χώρας, πλήν της Περιφέρειας της Αττικής.

Ανατέθηκαν 295 μελέτες.

Εχουν εγκριθεί συνολικά 40 μελέτες, αριθμός που αποτελεί το 10,6% των μελετών που προκηρύχθηκαν και μόλις το 4,4% των 910 ΟΤΑ.

Όμως, το γεγονός αυτό αποτελεί θέμα για μια άλλη εισήγηση.

Νέο Ψυχικό 25-4-2011

Γιάννης Κλ. Ζερβός
Αρχιτέκτων

⁵⁹ Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ - Οικιστική αναρχία λόγω ΓΟΚ - Γιώργος Λιάλιος

Γιάννης Κλ. Ζερβός
Αρχιτέκτων Μηχανικός
Ξάνθου 31^A
Νέο Ψυχικό -15451
2106773746 / 6944183079
zervosioanklean@teemail.gr

ΣΥΝΤΟΜΟ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Ο Γιάννης Ζερβός του Κλεάνθη γεννήθηκε στην Αθήνα το 1951.

Σπούδασε Αρχιτεκτονική στο Πανεπιστήμιο «Federico II», στη Napoli της Ιταλίας.

Ελεύθερος επαγγελματίας.

Μέλος του Δ.Σ. του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ.

Μέλος της Μόνιμης Επιτροπής Θεμάτων Πολιτισμού & Πολιτιστικής Κληρονομιάς του ΤΕΕ.

Τέως μέλος του Δ.Σ. του Ελληνικού Τμήματος ICOMOS.

Έχει συνυπογράψει τον διεθνή χάρτη αρχών για την διατήρηση των τοιχογραφιών.

[ICOMOS Principles for the preservation and conservation-restoration of Wall Paintings, Copenhagen, Thessaloniki, Victoria Falls 2003](#)